

М. Хайдеггер «має рацію в тому, що всяке розуміння заборгованості повертає нас до ідеї первісної винуватості. Має рацію і в тому, що ми здатні виявити цю первородну винуватість», – резюмує М. Бубер. «Але ми досягаємо цього не шляхом виокремлення певної ділянки життя – тої ділянки, де наявне буття ставиться до себе самого і до свого власного буття, а через досягнення всього життя без редукції – того життя, де індивід, по суті, ставиться до іншого саме як до чогось інакшого, ніж він сам» [6]. Іншими словами, М. Хайдеггер, осмислюючи онтологічний статус вини, першим ставить запитання, як не дивно, не по суті, а формі: що ми маємо на увазі, коли в занепокоєному бутті, в режимі буття за себе, приписуємо комусь повинність?!

Цією схемою утворення онтологічного М. Хайдеггер послуговується не раз. За її ж допомогою формуються основні смислові прообрази використання вини: а) предикат вини як «повинність». Ця форма буття має місце у випадку певної заборгованості. З'являється в ситуації спів-буття з іншими; б) власне винуватість, у розумінні бути причиною або підставою для подальшого звинувачення. При цьому людина, будучи виною дії, може уникнути повинності, бути невинуватою. І навпаки, можна не бути виною чогось, але продовжувати якусь повинність [6].

Семантичне наповнення феномена вини еволюціонувало протягом усієї історії, відображаючи зростання самосвідомості індивіда та суспільства: від вини як покарання богів до вини як каяття перед Богом; від вини як механізму самоосаження до вини як показника особистісного зростання; від вини, яку варто скоріше забути, до вини, про яку треба пам'ятати. Починаючи з минулого століття вина обирає своїм основним джерелом історію людства, її трагічний розвиток. У мовній свідомості концепт вини асоціюється насамперед із поняттям історичної відповідальності, колективної вини. Вина не лише універсальна, а й адаптивна, і протейчна. Крім соціальної, несвідомої, екзистенціальної реальності, яка диктує своє трактування вини, виникла інтелектуальна, міжособистісна реальність, де ця проблема отримала свою специфіку інтерпретації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мацейна А. Бог и свобода. Москва: Центр «Путь, Истина и Жизнь», 1999. 340 с.
2. Historisches Wörterbuch der Philosophie. Hrsg. von J. Ritter u. K. Gründer. Berlin : Schwabe&Co AG Verlag, 1992. 1800 p..
3. Хайдеггер М. Исток художественного творения. Пер. с нем. Михайлова А.В. М.: Академический Проект, 2008. 528 с.
4. Jaspers K. Philosophie. Berlin: Springer Verlag, 1948. 648 p.
5. Ясперс К. Вопрос о виновности. Пер. с нем. М.: Прогресс, 1999. 148 с.
6. Смирнов И. П. Вина и начало. URL: <http://www.antropolog.ru/doc/persons/smirnovigor/smirnovigor6/>

О. І. Баїк

доктор юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти

Національного університету "Львівська політехніка"

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИНАХІД, КОРИСНУ МОДЕЛЬ ЧИ ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК

Відповідно до ст. 41 Конституції України «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» [3]. Як слушно зауважують Р. С. Кірін, В. Л. Хоменко, І. М. Коросташова, власність завжди потребує охорони, в тому числі і власність інтелектуальна. Основним способом охорони об'єктів права інтелектуальної власності є видача охоронного документа – патенту чи свідоцтва на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється. На їх думку, завданням правової охорони інтелектуальної власності є присвоєння особистих немайнових та майнових прав, що закріплюється видачею охоронного документа та сприяння використанню об'єкта права інтелектуальної власності відповідним суб'єктом права самостійно з одержанням переваг над конкурентами чи шляхом дозволу третім особам використовувати об'єкт права інтелектуальної власності за винагороду [2, с. 41–42].

У ст. 6 Закону України від 15 грудня 1993 р. «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» визначено, що правова охорона надається винаходу (корисній моделі), що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності. Об'єктом винаходу (корисної моделі), правова охорона якому (якій) надається згідно з цим Законом, може бути: а) продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо); б) процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу. Пріоритет, авторство і право власності на винахід засвідчуються патентом (деклараційним патентом), а на корисну модель – деклараційним патентом.

Обсяг правової охорони, що надається, визначається формулою винаходу (корисної моделі). Тлумачення формули повинно здійснюватися в межах опису винаходу (корисної моделі) та відповідних креслень. Дія патенту (деклараційного патенту), виданого на спосіб одержання продукту, поширюється і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом [6]. Влучною є думка про те, що основна відмінність між винаходом та корисною моделлю полягає в тому, що корисна модель не повинна відповідати такій умові патентоздатності як винахідницький рівень. Також для корисних моделей передбачено спрощену, порівняно з винаходом, процедуру одержання охоронного документа і коротші строки охорони [8, с. 258].

Свою чергою, статтею 5 Закону України від 15 грудня 1993 р. «Про охорону прав на промислові зразки» визначено, що правова охорона надається промислового зразку, що також не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоспроможності. Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб. Обсяг правової охорони, що надається, визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, представлених на зображенні (зображеннях) виробу, внесеному до Державного реєстру патентів України на промислові зразки, і засвідчується патентом з наведеною у ньому копією внесеного до цього Реєстру зображення виробу. Тлумачення ознак промислового зразка повинно здійснюватися в межах його опису [7].

Правову охорону права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель чи промисловий зразок забезпечують Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономіки), одним із основним завдань якого є забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності [4], та низка установ і закладів відповідної спеціалізації, які входять до сфери його підпорядкування. Правова охорона об'єктів права інтелектуальної власності обмежується лише територією України. Охорона прав на зазначені об'єкти на території інших держав здійснюється лише на підставі відповідних міжнародних конвенцій і договорів [1, с. 23].

Щодо захисту права інтелектуальної власності, в тому числі й на винахід, корисну модель чи промисловий зразок, то статтею 432 ЦК України визначено, що «кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 ЦК України» [9]. Коли є потреба захистити технічну суть об'єкта, то це можна зробити за допомогою винаходу чи корисної моделі, а коли зовнішній вигляд – промислового зразка. Тому винахід та корисна модель – це результат інтелектуальної діяльності людини у будь-якій сфері технології, а промисловий зразок – у галузі художнього конструювання [5, с. 45–46]. Право на захист інтелектуальної власності мають передусім самі автори результатів інтелектуальної діяльності, власники права на ці результати і комерційні позначення, а також спадкоємці та інші правонаступники.

Спори, що виникають у сфері інтелектуальної власності, поділяють на дві категорії: 1) спори про визнання (чи невизнання) результату інтелектуальної діяльності об'єктом прав інтелектуальної власності; 2) спори щодо порушення прав [2, с. 97–98]. Законодавчо визначено, що порушенням прав власника патенту, яке тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України, вважається будь-яке посягання на права власника патенту, передбачене статтею 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», а на промислові зразки – статтею 20 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки». На вимогу власника патенту таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки. Вимагати поновлення порушених прав власника патенту може за його згодою також особа, яка придбала ліцензію.

Захист прав на винахід (корисну модель), промислового зразка здійснюється у судовому та іншому встановленому законом порядку. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у зв'язку з застосуванням законів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та «Про охорону прав на промислові зразки». Суди відповідно до їх компетенції

розв'язують, зокрема, спори про: а) авторство на винахід (корисну модель), промисловий зразок; б) встановлення факту використання винаходу (корисної моделі), промислового зразка; в) встановлення власника патенту; г) порушення прав власника патенту; д) укладання та виконання ліцензійних договорів; е) право попереднього користування; є) компенсації (ст. 35 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ст. 27 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки») [6; 7].

Висновки. Отже, в Україні, як і у Європейському Союзі загалом, право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель чи промисловий зразок перебуває під правовою охороною та захистом. Однак у цій сфері правових відносин не виключено виникнення спорів щодо права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель чи промисловий зразок та вчинення правопорушень щодо них. Зазначимо, що в нашій країні Указом Президента України № 299/2017 утворено Вищий суд з питань інтелектуальної власності, який повинен розглядати судові спори, наявні у сфері інтелектуальної власності. Це також сприятиме виробленню однорідної судової практики і щодо права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель чи промисловий зразок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності : навч. посібник / В. К. Матвійчук, С. А. Пилипенко, Т. П. Устименко та ін.; за ред. І. С. Тімуш, Ю. В. Нікітіна, В. П. Мироненко. Київ : Національна академія управління, 2014. 352 с.
2. Кірін Р. С. Інтелектуальна власність: підручник / Р. С. Кірін, В. Л. Хоменко, І. М. Коросташова. Дніпро : Національний гірничий університет, 2012. 320 с.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № **254к/96-ВР**. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 р. № 838). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF>.
5. Право інтелектуальної власності України: конспект лекцій / авт. : В. М. Крижна, Н. Є. Яркіна ; за ред. В. І. Борисової. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2008. 112 с.
6. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 32.
7. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 34.
8. Романюк Т. В. Суть та зміст поняття «корисна модель» в Україні та світі. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 258–261.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № **435-IV**. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40–44. Ст. 356.

П. Б. Білик

Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
кафедра цивільного права та процесу
аспірант II року навчання спеціальності 081 Право

МЕДИЧНЕ ПРАВО: ДО ПРОБЛЕМИ ВИОКРЕМЛЕННЯ У САМОСТІЙНУ ГАЛУЗЬ

Нині українське медичне право перебуває на стадії свого розвитку активного розвитку. Простежується тенденція до удосконалення медико-правових відносин, що обумовлено, передусім, удосконаленням управлінських відносин у сфері медицини з урахуванням зарубіжного досвіду, активним розвитком приватної медицини, розвитком відносин у сфері репродуктивних технологій, трансплантології, клінічних досліджень, запровадженням в Україні добровільного медичного страхування, пошуків дискусій довкола проблем сурогатного материнства та евтаназії, а теж підвищенням юридичної обізнаності соціуму і, як наслідок, збільшенням кількості судових справ, суб'єктами яких виступають учасники медичних правовідносин. Все це, безумовно, призводить до